

Czasy średniowiecza. Księstwo oświęcimskie.

W początkach dziejów państwa polskiego ta część Pogórza, którą opisujemy, należała do Małopolski. Małopolska graniczyła od południa z królestwem węgierskim i czeskim; granicę tę stanowiły pasma Beskidu Żywieckiego. Rzeką Soła płynęła wtedy znacznie szerszym korytem, które często przy powodziach ulegało zmianie. Nawet na odcinku od Porąbki do Łęk dzieliła się na dwie odnogi, z których jedna odpowiada obecnie korytu Młynówki.

Najstarsze osady na tej ziemi to gród Oświęcim (pierwsze wzmianki pochodzą z 1179 r.), Kęty (wspomniane po raz pierwszy w 1238 r.) oraz Żywiec (wymieniony w 1308 r.). Oczywiście, że miasta te założono wcześniej niż podają pierwsze historyczne wzmianki.

W tym czasie ziemie Pogórza były porośnięte wielką puszczą, pełną dzikich zwierząt. Do osiedlenia nadawały się wyłącznie pasy ziemi położone nad brzegiem Soły. Prowadził tędy szlak handlowy solno-miedziany (sól z Wieliczki - miedź z południa). Szlak ten przebiegał prawdopodobnie lewym brzegiem Soły, ale szczególnie trudny był na odcinku od Kęt do Żywca, gdzie na całej trasie nie było żadnego osiedla.

Przy podziale Polski w 1138 r. na samodzielne księstwa ta część Małopolski pozostaje w księstwie krakowskim. Niestety, w 1179 r. książę krakowski - Kazimierz Sprawiedliwy - przekazuje w formie darowizny kasztelanii oświęcimską księciu opolskiemu, Mieszkowi i odąd dzieje tej ziemi związane są ze Śląskiem.

W 1290 r. z księstwa opolskiego zostało wyodrębnione księstwo cieszyńsko - oświęcimskie, które otrzymuje książę Mieszko. Około roku 1317 książę Mieszko dzieli to księstwo pomiędzy dwóch synów : Kazimierz zostaje księciem cieszyńskim, a Władysław pierwszym samodzielnym księciem oświęcimskim. W skład tego księstwa wchodzi cała ziemia oświęcimska i żywiecka oraz ziemie śląskie z Gliwicami i Toszkiem. Następca Mieszka, Jan Scholastyk okazał się typem średniowiecznego możnowładcy - awanturnika.

W 1327 r. Jan uznaje się wasalem króla czeskiego i od tego czasu księstwo oświęcimskie należy do korony czeskiej, dlatego księgi sądowe były tutaj pisane w języku czeskim. Prawdopodobnie książę Jan buduje zamek na Wołku, by w ten sposób zabezpieczyć sobie schronienie na wypadek, gdyby król polski w odwecie za napady skierował wyprawę na księstwo oświęcimskie.

Za czasów rządów jego potomka księcia Janusza III, w roku 1445 następuje podział księstwa pomiędzy trzech braci z tym, że wydzielona w ten sposób ziemia oświęcimska pozostaje przy księciu Januszu. W roku 1457 podpisano w Gliwicach ugodę, w myśl której książę Janusz sprzedał królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi księstwo oświęcimskie za 50 000 grzywien szerokich groszy praskich. W akcie sprzedaży wymieniono zamki Oświęcim i Wołek, miasta Oświęcim i Kęty oraz 45 innych wsi położonych pomiędzy Oświęcimiem i Wołkiem. Z okolicznych wiosek wymienione są wsie Czaniec, Bujaków, Roczyny, Kozy i Lipnik. W akcie tym nie wymieniono Porąbki ani Kobiemic oraz żadnych miejscowości Żywiecczyny. Można przypuszczać, że Żywiecczyna, chociaż formalnie połączona z księstwem oświęcimskim, znajdowała się faktycznie w rękach Skrzyńskich. Tak więc w roku 1457 księstwo oświęcimskie po blisko 300 latach wraca do Korony Polskiej.

Król Kazimierz Jagiellończyk chciał usunąć Skrzyńskich z Żywiecczyny i dlatego w 1462 roku kieruje przeciw nim wyprawę, w wyniku której wojska królewskie zajmują całą Żywiecczynę. Ziemie te otrzymuje od króla w dziedziczne posiadanie Piotr Komorowski jako odszkodowanie za dobra na Węgrzech, a zabrane mu przez króla węgierskiego za pomoc królowi polskiemu. W roku 1462 dochodzi też do zawarcia umowy, na mocy której król czeski Jerzy zrzeka się wszelkich praw do królestwa oświęcimskiego.

Warownie na Pogórzu Beskidu Małego

Zamek na Wołku.

Dokładne ustalenie daty założenia zamku jest niemożliwe. W 1327 r. zamku jeszcze nie było, gdyż nie wymieniono go wśród posiadłości przekazanych w lenno królowi czeskiemu Janowi. Zamek wybudował

prawdopodobnie książę Jan Scholastyk (1324 - 1370), który przygotowywał go sobie jako miejsce obronne w przypadku wyprawy w odwet za jego napady rabunkowe. Pierwsze notatki o Wołku pochodzą z roku 1396. Długosz w "Księdze Uposażen" opisuje ten zamek jako własność księcia oświęcimskiego Jana III tymi słowami; "Wołek, góra którą opływają dwa strumienie, na której wierzchołku znajduje się zamek obronny". Z tego samego roku pochodzi notatka, że książę Jan III Oświęcimski ubezpieczył posag żony na zamku na Wołku. Prawdopodobnie książę nie zarządzał zamkiem sam, lecz przekazywał go w lenno jakiemuś rycerzowi. Niestety, zamkiem często zarządzali rycerze - rozbójnicy, którzy wykorzystując jego położenie bezpośrednio przy szlaku handlowym, uprawiali zwyczajny rozbój. Z tego powodu książę oświęcimski, Kazimierz, był zmuszony wysłać wojsko przeciw zarządcy Wołku (nazwisko nieznane). Skutkiem tej wyprawy było częściowe uszkodzenie budowli.

W 1434 r. Skrzyńscy przejmują w lenno Żywiecczynę, ale prawdopodobnie zamku na Wołku nie otrzymali. Zamkiem zarządzają w dalszym ciągu wasale, gdyż w "Kronice Polskiej" Bielskiego z roku 1451 jest wzmianka: "ażeby uspokoić zbóje, trzeba ich nałapać na Barwałdzie i na Wołku". W 1453 r. po utracie zamku w Oświęcimiu książę Janusz schronił się na Wołku. Ponieważ w dalszym ciągu książę nie zachowuje rozejmu, w 1454 r. następuje wyprawa wojsk królewskich pod dowództwem wojewody Jana Tęczyńskiego. Wojska królewskie oblegają Wołek, ale jak na ówczesne czasy była to warownia potężna, trudna do zdobycia. Rozpoczynają się pertraktacje pomiędzy królem polskim i księciem Januszem. Ostatecznie Polska zakupuje całe księstwo łącznie z Wołkiem w wyniku umowy zawartej w Gliwicach w 1457 r. i wojska królewskie zajmują Wołek.

Skrzyńscy, którzy zarządzali Żywiecczyną, wierząc, że zdobycie zamku na Wołku jest dla nich niemożliwe, podczas wyprawy w 1462 r. okopują się w prowizorycznej warowni naprzeciw Wołka, na Bukowcu.

Zamek na Wołku istnieje jeszcze w 1474 r., co potwierdza umowa pomiędzy królem czeskim Władysławem a królem Kazimierzem Jagiellończykiem. Kiedy jednak został zniszczony, trudno jest ustalić. W 1477 r. król wydaje polecenie wojewodzie Dębińskiemu, ażeby zniszczyć zamki w Barwałdzie i na Grójcu nad Żywcem, nie wymieniając zamku na Wołku. Oznaczałoby to, że ów zamek był już wtedy w ruinie. Być może na skutek pożaru spaliły się drewniane zabudowania, a mury rozebrano. Do naszych czasów nie zachowały się żadne dokumenty dotyczące zamku.

Zamek na Wołku ryć. Mariusz Godek

Najłatwiejszy dostęp do zamku był od strony zachodniej (obecnie osiedle Wołek). Dlatego tutaj usytuowano wieżę - basztę obronną. Od niej na południe wybudowano fragment murów obronnych długości około 100 m, aż do miejsca, gdzie stromość wzgórza stanowiła zabezpieczenie naturalne. Wzgórze otoczono wokół fosą oraz wałami ziemnymi. Na szczycie wzgórza za murami ochronnymi znajdował się obszerny dziedziniec, na którym od zachodu były usytuowane dwa budynki, prawdopodobnie jeden mieszkalny, drugi mniejszy, służebny. Budynki były drewniane, piętrowe, fundament kamienny na zaprawie wapiennej. Na szczycie wzgórza znajdowała się studzienka. Dojście do zamku prowadziło koło wieży - baszty, przez most zwodzony na płaski teren wokół murów, otaczających dziedziniec od zachodu, gdzie pomiędzy budynkami znajdowała się brama wjazdowa. Obecnie otoczenie zamku od strony zachodniej jest gęsto zalesione, ale w tamtych czasach las był wykarczowany i ze wzgórza był doskonały widok na dolinę Soły, przez którą prowadził szlak handlowy. W latach 1980 - 1985 na terenie Wołka prowadził badania archeologiczne Krakowski Oddział PAN, ale wyników nie opublikowano. Warto wspomnieć, że w 1880 r. dwaj uczeni - Stanisław Tomkowicz i Henryk Lindgnist - przeprowadzili badania archeologiczne ruin zamku na Wołku. Praca ta została uznana za wzorcową dla badań tego typu ruin zamków średniowiecznych.

Warownia na Bukowcu.

Była to prowizoryczna budowla wykonana przez Skrzyńskich w 1462 r. Ponieważ po warowni nie pozostał żaden ślad, można jedynie przypuszczać, że znajdowała się na wzgórkach nad rzeźnią w Porąbce, tam gdzie obecnie znajduje się osiedle Pogorzelica. Według Kronik warownia była zbudowana na Bukowcu, tak też nazywano już wtedy całe wzniesienie ciągnące się od Porąbki do Czańca, poniżej stoku Palenicy. Od strony wschodniej (od Palenicy) warownia musiała być zabezpieczona wałem ochronnym, ponieważ tu teren jest płaski, łatwo dostępny, a z pozostałych stron wzgórze ma urwiste brzegi. Być może jednak i z tej strony zabezpieczono warownię dodatkowo wałami ochronnymi.

Walki o warownię opisuje Bielski w "Kronice Polskiej". Opis jest jednak niezrozumiały, ze względu na

pomieszczenie nazw miejscowości i szczytów. Przebieg wydarzeń wyglądał prawdopodobnie następująco: w 1462 r. w lecie przybyło tutaj około 1500 rycerzy pod wodzą Skrzyńskich. Usadowili się oni w warowni na Bukowcu w celu zaatakowania wojsk królewskich w okolicach Kęt i Oświęcimia a także na Wołku. Przeciw nim skierowano wojska pod dowództwem starosty Pieniążka. Rozpoczęły one oblężenie warowni, a po miesiącu, na skutek braku żywności, załoga skapitulowała. Po wypędzeniu Skrzyńskich wojska królewskie zniszczyły zupełnie prowizoryczną fortyfikację. Może z tymi wydarzeniami łączy się współczesna nazwa znajdującego się tutaj przysiółka Pogorzelica.

Warownia na Lanckoronie.

Inwentarz księstwa oświęcimskiego z 1549 r. podaje, że we wsi zamkowej Kobiernice jest "twierdza", znajdująca się na lewym brzegu Soły.

Według niektórych historyków była ona zlokalizowana w miejscu, gdzie istniała restauracja Lanckorona przy drodze z Bielska do Kęt (w pobliżu Zakładów Metali Lekkich). A to, że miała się ona znajdować po lewej stronie Soły, tłumaczą tym, że jest tu mowa o odnodze Soły płynącej wtedy pod Kęcickimi Górami.

Początki osadnictwa na Pogórzu Beskidu Małego.

Do XIV w. w dolinie Soły nie było żadnych osiedli. Otaczające dolinę z obydwóch stron góry, zarośnięte były puszcza pełną dzikich zwierząt a nawet zubrów. Lewym brzegiem Soły prowadziła jakaś prymitywna kamienista droga, często zmywana przez Sołę. Przejeżdżający tędy kupcy byli zagrożeni nie tylko przez zwierzęta, ale też i przez rozbójników.

Początek osadnictwa łączy się z powstaniem zamku na Wołku w pierwszej połowie XIV w. Pod zamkiem powstało osiedle, którego mieszkańcy dostarczali wszystkiego, co było potrzebne załodze zamku. Do dziś utrzymała się dla tej części Kobiernic nazwa Podgrodzie. Być może, że do Podgrodzia przybywali osadnicy, prawdopodobnie ze Śląska, którzy zasiedlili obszar, gdzie później powstały Porąbka i Kobiernice.

Zasiedlanie ziem położonych tutaj prowadził ruski ród Korniczów, którzy od miejscowości Dębowiec koło Cieszyna, skąd pochodzili, przyjęli nazwisko Dębowski. Kornicze przybyli na nasze ziemie z Rusi jako zaciężni rycerze.

Posiadacze ziemscy zakładali wsie, które dzieliły się na wsie rolne i zarębne. Tam, gdzie istniały już grunty uprawne, osadnicy otrzymywali tzw. rolę (u nas około 20 ha) i nazywano ich kmieciami. Wsie zarębne powstawały na terenach, gdzie najpierw należało wykarczować las, ażeby przygotować teren pod uprawę. W tych wsiach osadnicy otrzymywali kawałek lasu (u nas około 35 ha) tzw. zarębek i nazwani byli zarębnikami. Osadnicy byli wyłącznie użytkownikami ziemi i za dzierżawę byli zobowiązani do świadczeń pańszczyźnianych na rzecz właściciela. Mogła to być robocizna lub produkty rolne. Wsie dzieliły się w zależności od właściciela na królewskie, klasztorne i szlacheckie. Stosunkowo najlepsze warunki mieli chłopcy we wsiach królewskich.

W Królestwie Polskim i pod zaborami (1457 - 1918). Dzieje Czańca, Bujaków, Kobiernic i Porąbki.

Czaniec

W chwili przyłączenia księstwa oświęcimskiego do Polski w 1457 r. Czaniec, Porąbka, Bujaków i Kobiernice były własnością rodziny Dębowskich, herbu Kornicz. W roku 1504 lub 1507 (brak jest w ogóle dokumentów) Melchior Dębowski - Kornicz zamienił Bujaków, Kobiernice i Porąbkę za królewski Osiek. Od tego czasu wymienione miejscowości stał się własnością królewską, a Czaniec pozostał aż do zniesienia pańszczyzny w XIX w. własnością szlachecką i dlatego nie podlegał lustracji królewskiej. Brak jest dokładnych źródeł odnośnie daty powstania Czańca. Prawdopodobnie założycielem był jakiś rycerz z dworu księcia oświęcimskiego i miało to miejsce jeszcze w XIV w. Wiatach 1430- 1480 wieś należy do Korniczów, w roku 1480 kupują ją krewni Korniczów, Głębowscy z Głębowic. Według Księgi Długosza (1470 - 1480) w Czańcu istnieje kościół parafialny drewniany, do kościoła należą pewne dobra i przebywa tutaj pleban. Wieś jest zobowiązana do płacenia dziesięciny, a mieszkający tutaj chłopcy zajmują się przeważnie włókiennictwem.

Istnieje spór pomiędzy geografami odnośnie pochodzenia nazwy Czaniec. Jedna z wersji mówi, że nazwa pochodzi od nazwiska osadnika: Czan. W aktach księstwa oświęcimskiego z 1441 r. jest wymieniony Jan de Czacz, a w aktach z 1445 r. Nocolaus de Czanyecz, tak samo podana jest nazwa wsi w Księdze Długosza (1470). W zestawieniu parafii śląskich z 1581 r. jest umieszczona jako samodzielna parafia

Historia Czańca oraz Gminy Porąbka

www.czaniec.pl
Opracowanie: Gmina Porąbka

Czancza. Na mapie z 1563 r. miejscowość jest oznaczona jako Czaniec. Obecna nazwa przyjęła się w wieku XVII. Według innej wersji nazwa pochodzi od niemieckiego wyrażenia CAUN, co oznacza miejsce obronne. W Słowniku Geograficznym z 1890 r. podano, że wieś nazywała się kiedyś Grzanica, od nazwy suszarni sukna, jakich wiele znajdowało się w Czańcu. Jest to wersja najmniej prawdopodobna. W 1525 r. wieś zakupują po części Bonerowie i Brodeccy. Rozbudowa wsi koncentruje się w obecnym centrum, ale siedziba dziedziców powstaje w miejscu budowy późniejszego pałacu na Dolnym Czańcu, Według wykazu parafialnego z 1581 r. mieszkało w Czańcu 16 kmieci oraz 16 zagrodników. Zagrodnicy to rolnicy, którzy posiadali działki rolne mniejsze niż kmiecie.

W 1620 r. Stokowscy zakupują Czaniec od Porębskich, którzy przystępują do budowy nowej rezydencji. Kolejnym właścicielem Czańca w 1767 r. został starosta oświęcimski Piotr Małachowski, z rodu znanego w dziejach Polski.

W żywieckich kronikach sądowych napisano, że w Żywcu stracono dwóch rabusiów pochodzących z Czańca, a mianowicie w 1607 r. Bulowskiego, a w 1707 r. Prochownika.

W 1772 r. podczas pierwszego zaboru tereny dawnego księstwa oświęcimskiego wchodzi w skład zaboru austriackiego i stanowią tzw. Galicję. Wsie prywatne pozostają przy ich dotychczasowych właścicielach. W 1808 r. właścicielem Czańca zostaje książę sasko-cieszyński Albrecht.

Podczas epidemii tyfusu w latach 1846 - 1849 zmarło w Czańcu 1070 osób. W tym też czasie powstają folwarki: jeden przy zamku, drugi na Zagłębczu, a także browar i gorzelnia. Kolejnymi właścicielami Czańca zostają Habsburgowie, którzy w 1845 r. zakładają młyn wodny, który w 1888 r. wykupują Fijałkowscy z Bielska, przerabiając go na fabrykę tektury.

W 1848 r. następuje uwłaszczenie chłopów. Po uwłaszczeniu tereny należące do folwarków i lasy pozostały przy dotychczasowych właścicielach, a więc dobra czanieckie przy Habsburgach. W 1857 r. Czaniec liczył 1870 mieszkańców trudniących się głównie rolnictwem, ale aż 59 rodzin zajmowało się tkactwem. W 1914r. wybuchła I wojna światowa, która pogłębiła powszechną biedę i przyniosła wiele nieszczęść. Wielu mieszkańców zginęło walcząc w austriackim wojsku. Nie oszczędzono także kościoła. Skonfiskowano w roku 1916 na cele wojenne 3 dzwony. Jeden, największy, został uratowany, ponieważ proboszcz celowo podał jako datę jego wykonania rok 1565, a zabytkowe dzwony nie podlegały konfiskacie.

Bujaków

Bujaków został założony prawdopodobnie z początkiem XV w. i należał podobnie jak sąsiednie Kozy do Mikołaja Stopa, a później do jego syna Melchiora Dębowskiego. W czeskich księgach sądowych z 1444 r. wieś jest wymieniona jako Bujakuov. W akcie sprzedaży księstwa oświęcimskiego wieś figuruje jako Buyakow. Według wykazu z 1581 r. miejscowość jest wzmiankowana jako Buiakow, tak też jest oznaczona na mapie z 1563 r. Według przypuszczeń geografów nazwa pochodzi od nazwiska osadnika Buyaka.

Kobiernice

Kobiernice powstały z początkiem XV w, jako osiedle należące do zamku na Wołku. Pierwsza notatka historyczna pochodzi z 1445 r., kiedy w akcie podziału księstwa oświęcimskiego wymienione są jako Coberniky. W księdze Długosza (1470) figurują jako Kobyernycza, których dziedzicem jest Melchior Dębowicz herbu Kornicz. Chłopi mieszkający na tym terenie zajmują się włókiennictwem. Na mapie z 1563 r. miejscowość jest oznaczona jako Kobiernicze. W wykazie z 1581 r. jest już ostateczna nazwa Kobiernice i miejscowość ta przynależy do parafii Kęty.

Nazwa pochodzi podobno od nazwy łopianu, który w języku staropolskim nazywany kobierz. Biorąc pod uwagę pierwszą historycznie wymienioną nazwę wsi jako Coberniky, jest to raczej mało prawdopodobne.

Porąbka

Porąbka została założona z początkiem XV w. Podobnie jak Kobiernice, jako część Podgrodzia, należała do zamku na Wołku.

Pierwsza historyczna wzmianka pochodzi z 1445 r. kiedy w akcie podziału księstwa oświęcimskiego jest wymieniona jako Poramka. W Księdze Długosza (1470) jest wpisana jako Porambka, bez żadnych danych odnośnie ludności. Na mapie z 1563 r. Panorama Porąbki figuruje jako Porąbka. W wykazie z 1581 r. jest oznaczona już jako Porąbka i należy do parafii Kęty. Nazwa pochodzi od porąby, tak nazywano wyrobiska leśne, na których po wykarczowaniu zakładano osady. Historykom, zajmującym się osadnictwem na tych ziemiach, trudno zrozumieć, dlaczego Porąbki ani Kobiernic nie wymieniono w akcie sprzedaży księstwa

oświęcimskiego z 1457 r. Można to wytłumaczyć tym, że wioski te należały do zamku Wołek i w akcie sprzedaży wymieniony jest on razem z przynalcznościami.

Najlepszym źródłem dziejów Bujakowa, Kobiernic i Porąbki są kolejne lustracje, w których szczegółowo wlicza się daniny pieniężne i rzeczowe, jakie muszą świadczyć kmiecie na rzecz zamku oświęcimskiego. Z ilustracji w 1508 r. dowiadujemy się, że w Kobiernicach gospodaruje 17 kmieci, w Porąbce 14, a w Bujakowie - 4. Według lustracji z 1564 r. liczba kmieci się nie zmieniła, natomiast w Kobiernicach dodatkowo wymienione są stawy i folwark. Do pracy na folwarku są zmuszani kmiecie z Porąbki, Bujakowa i Kobiernic, co traktowane jest jako odrabianie pańszczyzny. Byli oni też zmuszani do pracy przy stawach w Kobiernicach. Na ciągłe podwyższanie należności pieniężnych i robocizny chłopci często zalili się bezpośrednio do króla. Daniny płaciło się w zależności od wielkości roli, ale także od ilości inwentarza. Chłopi z Porąbki, Kobiernic i Bujakowa byli też zobowiązani do odwożenia ryb z kobiernickich stawów do Oświęcimia oraz spławiania drewna Sołą do Oświęcimia.

W wieku XV pojawiają się na tych terenach pasterze wałasy, którzy przywędrowali tutaj z Rumunii grzbietami Karpat. Zajmowali oni polany leśne, które wykorzystywali do wypasu owiec. Ponieważ przy okazji robili wielkie szkody w lasach, byli zmuszeni po pewnym czasie do dalszej wędrówki. Zachowały się po nich zwyczaje pasterskie i nazwy gór oraz niektóre nazwiska mieszkańców. Poszczególne wioski zarządzali wójtowie, którzy mieli do pomocy asesorów. W początkach XVI w. zaczęto chłopom nadawać nazwiska. W Porąbce w XVI w. istniał młyn wodny (obok miejsca, gdzie teraz wybudowano stadion sportowy). Podobny młyn istniał też wtedy w Kobiernicach.

W 1778 r. starostwo zatorskie, a w tym Bujaków, Kobiernice i Porąbkę zakupił Fryderyk Dunin, Następny właścicielem zostaje w 1802 r. Rotman, a w 1808 r. księżę Albrecht, który kupuje też Czaniec. Po bezpotomnej śmierci Albrechta miejscowości te przejmują jego krewni Habsburgowie.

W 1848 r. następuje uwłaszczenie chłopów, co oznacza, że użytkownicy przejmują ziemię na własność, a przy dotychczasowych właścicielach pozostają folwarki, stawy i lasy.

Według spisu z 1857 r. Bujaków liczył 825 mieszkańców. Dobra niewłaszczone należały do Larischa.

Kobiernice liczyły 921 mieszkańców, a dobra należały do Tomkowiczów. Porąbka liczyła 1871 mieszkańców, zaś dobra należały do Habsburgów. Poszczególne wioski rozrastały się więc zarówno pod względem liczby mieszkańców jak i zajmowanych terenów osadniczych. Porąbka powstała w miejscu obecnego centrum, a poszerzała się o kolejne osiedla na Bukowcu, Kozubniku i Wielkiej Puszczy. Z artykułu zamieszczonego w roczniku "Gronie" z 1939 r. wynika, że gromady wsi królewskich, duchownych i szlacheckich posiadały pieczęcie. Widoczne były w księgach sądowych wiejskich, gdzie figurowały wraz z podpisem pisarza. Po 1934 r. władze zmieniły indywidualne pieczęcie gromad, a tłoki pieczętne zostały zniszczone w mennicy państwowej w 1936 r.

Tereny nasze nawiedzały różne epidemie, co przy ówczesnym stanie medycyny miało straszne skutki.

Podczas epidemii cholery w 1736 r. ginęło dziennie po kilkadziesiąt osób, a w latach 1846 - 1849 epidemia tyfusu pochłonęła w Porąbce setki ofiar. Cmentarz tych ofiar znajduje się prawdopodobnie na zboczu Pogorzelicy, o czym była mowa w opisie warowni na Bukowcu.

W poszczególnych wsiach mieszkali też chłopci nie posiadający żadnej roli, a źródłem ich utrzymania była praca dorywcza u kmieci oraz różne rzemiosła, np. tkactwo i wikliniarstwo. Byli to tzw. chałupnicy i komornicy. Warunki życia pomimo zniesienia pańszczyzny były bardzo trudne, szczególnie w latach nieurodzaju.

W 1896 r. utworzono w Porąbce posterunek żandarmerii, a w 1905 r. otwarto pocztę. Szczególnie dotkliwie odczuwano w wioskach brak kasy pożyczkowej, która powstała w Porąbce w 1910 r. i nazwana była Kasą Stefczyka, od nazwiska jej założyciela. Kasa ta była czynna jeszcze przez kilka lat po zakończeniu drugiej wojny światowej.

W czasie I wojny światowej wielu mężczyzn powołano do wojska austriackiego, brakowało więc ludzi do pracy na roli. W 1916 r. zabrano dzwony kościelne do przetopienia na działa. W latach 1914 - 1918 zginęło na różnych frontach 52 mężczyzn z Porąbki.

Po odzyskaniu niepodległości Porąbka została przyłączona do powiatu bialskiego i województwa krakowskiego. Sytuacja materialna mieszkańców była bardzo trudna. Mężczyzn powołano znowu do wojska polskiego, na wojnę z bolszewikami w 1920 r. Z braku żywności po wsiach szerzyły się epidemie. Rosła bardzo inflacja, żywność kosztowała miliony marek. Po wymianie marek na złote w 1925 r. wartość pieniądza się ustabilizowała.

Mieszkańcy żyli zasadniczo z rolnictwa i trochę z rzemiosła. O pracę było bardzo trudno, ale najwięcej

osób pracowało w fabrykach w Bielsku - Białej.

W 1922 r. wybudowano w Porąbce most na Sole, w okolicy kaplicy św. Urbana. Przedtem przewożono ludzi czołnem. Należy dodać, że w 1925 r. Habsburg przekazuje pałac łącznie z folwarkiem w Czańcu na rzecz Polskiej Akademii Nauk. W 1933 r. powstaje w Porąbce zbiorowa gmina, do której weszły: Międzybrodzie Bialskie, Bujaków, Czaniec i Kobiernice. W latach 1937 -1938 władze powiatowe wybudowały przy drodze do Wielkiej Puszczy dwupiętrowy dom dziecka. Miał on służyć jako miejsce pobytu dla dzieci zagrożonych gruźlicą.

W roku 1935 z inicjatywy Ligi Obrony Przeciwlotniczej powstało na Żarze lotnisko szybowcowe. Na szczycie góry panowały doskonałe warunki do uprawiania tego sportu. W poszczególnych wioskach działały w tym okresie organizacje polityczne takie jak: Polskie Stronnictwo Ludowe, Stronnictwo Narodowe, a w Czańcu Polska Partia Socjalistyczna.

Więcej uwagi należy poświęcić sprawie budowy zapory na Sole w Porąbce, jako że była to pierwsza tego typu inwestycja w Polsce, jak też ze względu na to, że znalazło tutaj zatrudnienie wielu bezrobotnych. Prace przy budowie miały się rozpocząć jeszcze w 1914 r., ale wybuch wojny uniemożliwił realizację budowy. Nowy projekt zapory, po uwzględnieniu wskazówek Gabriela Narutowicza, późniejszego prezydenta Polski, opracował w 1920 r. inż. Tadeusz Becker. Do robót przystąpiono w 1921 r. od przygotowania pomieszczeń dla biur i kadry na tzw. Kolonii (do dziś istniejącej). Dla przyszłych wysiedleńców zakupiono folwark w Czańcu koło pałacu. W pracy przeszkadzał nie tylko brak funduszy, ale także częste powodzie. Kierownikiem budowy początkowo był projektant. W latach kryzysu 1930 - 1933 prace przerwano. W roku 1933 kierownikiem budowy został inż. Skrzyński, a kontynuację prac zlecono Towarzystwu Polsko - Francuskiemu. Przy okazji wybudowano w Czernichowie, w miejscu obecnej zapory, most łukowy długości 76 m, podobno najdłuższy wtedy w Europie. Poświęcenie i oddanie zapory do użytku odbyło się w grudniu 1936 r. z udziałem arcybiskupa Sapiehy i wicepremiera Kwiatkowskiego. Należy dodać, że przy budowie zapory pracował przez pewien czas Franciszek Wittek, który współpracował z wywiadem niemieckim, a w okresie okupacji działał w gestapo w kieleckim.

Okres okupacji niemieckiej.

W chwili wybuchu wojny 1 września 1939 r., mieszkańców ogarnęła panika i wiele osób uciekło w kierunku Krakowa. Niemcy wkroczyli do Porąbki 4 września od strony Żywca. Przedtem, ażeby powstrzymać marsz wojsk niemieckich, polscy saperzy wysadzili jedno przęsło zapory. W żadnej z naszych wiosek nie było działań wojennych. Niemcy zaraz po wkroczeniu przyłączyli do Rzeszy tereny aż po Solę i na niej powstała granica, której pilnowali niemieccy żołnierze. Porąbka i Kobiernice zostały więc podzielone. Ten uciążliwy dla mieszkańców stan nie trwał długo, gdyż Niemcy przesunęli granicę Rzeszy na rzekę Skawę. Na Kolonii powstał posterunek żandarmerii, którego komendantem był Austriak Bauer, słynący z całą okolicę z okrutnego prześladowania Polaków. Po wojnie był on bezskutecznie poszukiwany jako zbrodniarz wojenny.

W kwietniu 1940 r. we wszystkich miejscowościach przyłączonych do Rzeszy nastąpiły aresztowania mające na celu zastraszenie ludności. Zabierano z każdej wsi po kilka osób pochodzących z inteligencji, które wysłane były do obozów koncentracyjnych.

Tragiczne wydarzenia miały miejsce w Wielkiej Puszczy, gdzie w 1940 r. za posiadanie broni zginęli w niemieckim więzieniu Franciszek i Anna Kocembowie z Trzonki.

Na terenie naszej gminy mieszkało kilkanaście osób pochodzenia żydowskiego. Większe skupisko tej ludności istniało wtedy przy skrzyżowaniu drogi Kęty - Bielsko i Alei Fabrycznej w pobliżu bożnicy. W roku 1942 ludność pochodzenia żydowskiego wywieziono do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Hitlerowcy wymordowali nawet tych Żydów, którzy zmienili wiarę na katolicką. Taki przypadek zdarzył się w Porąbce na Małej Puszczy, gdzie mieszkała Maria Knappe. Została ona aresztowana w lipcu 1942 r. Przy aresztowaniu miała jeszcze okazję, ażeby napisać do rodziny pożegnalną kartkę, na której dopisała słowa: "Polska nie zginie". Kartka zachowała się do dziś i jest przechowywana w rodzinnych archiwach spadkobierców p. Knappe.

Na początku okupacji zaczęto otwierać szkoły, do których zostali skierowani nauczyciele niemieccy, więc dzieci uczyły się tylko po niemiecku. Po krótkim czasie i te szkoły zostały zamknięte. Młodzież, która ukończyła 14 lat, wywożono na roboty do Niemiec.

W maju 1942 r. następuje wysiedlenie Czańca, a w czerwcu Porąbki, Kobiernic i Bujakowa. W godzinach porannych wpadają do wsi SS-mani, wyrzucają mieszkańców, palą mienie i obrazy, na domach zawieszają hitlerowskie flagi. Wysiedlonych spędzają do szkoły, a następnie wywożą do obozów albo na roboty do

Niemiec. W ten sam dzień przyjeżdżają osadnicy niemieccy pochodzący z Rumunii; niektórzy z nich nie znają nawet dobrze języka niemieckiego. Ogółem z naszej gminy wysiedlono: z Bujakowa 31 rodzin, na ich miejsce przyszło 14 osadników, z Czańca 288 rodzin, przybyło 99 osadników, z Kobiernic 35 rodzin, przybyło 12 rodzin, z Porąbki 139 rodzin, na miejsce których przybyło 79 osadników. W Porąbce wysiedlono także z plebanii księdza Szybowskiego.

Po wysiedleniu w 1942 r. w szkołach uczyły się wyłącznie dzieci niemieckie. Dzieci polskie z Porąbki, Kobiernic i Czańca uczęszczały do jedynej polskiej szkoły, która istniała w Bujakowie. Szkoła ta działała od 15.10.1943 r. do 15.12.1944 r. Na budynku był napis "Yolkschule mit polnischer sprache" (szkoła podstawowa z polskim językiem). Kierownikiem czteroklasowej szkoły była p. Wiktoria Fronczykiewicz. Do szkoły zgłosiło się ok. 700 dzieci z gminy. W programie nauczania nie było historii ani geografii. Szkoła przetrwała dzięki wytrwałości jej kierowniczkii oraz pomocy m.in. Szymona Foltyna z Bujakowa.

Na naszym terenie istniały organizacje podziemne, a po 1942 r. również organizacje lewicowe. W Porąbce istniała komórka Narodowej Organizacji Wojskowej, której kierownikowi, Janowi Rączce, dostarczano polecenia od łącznika z Kęt. W 1943 r. zabrano dzwony z wszystkich kościołów do przetopienia na cele wojskowe.

Należy dodać też pewien ważny szczegół odnośnie Fabryki Tektury w Czańcu. Do fabryki tej przywożono na przemiał kartki żywnościowe. Grupa pracowników fabryki, często przy pomocy dzieci, ryzykując życiem, wynosiła te kartki z fabryki. Przy pomocy zaufanych Polaków w niemieckich urzędach na kartki te pobierano ponownie żywność, pomagając miejscowej ludności, a także więźniom w obozie.

Na terenie Górnego Bujakowa ukrywało się od 1941 r. do końca wojny siedmiu uciekinierów pochodzenia żydowskiego, w tym jedno dziecko. Była to rodzina późniejszego wojewody katowickiego - Zawadzkiego. Do grupy tej dołączyło później trzech żołnierzy rosyjskich, którzy uciekli z obozu oświęcimskiego. Należy podkreślić bohaterstwo rodziny Wawaków. To właśnie u nich pod stodołą znajdowało się pomieszczenie dla uciekinierów. Pomocy udzielali im także Stanisław i Szymon Stanisławkowic, Rozalia Porąbska, Aniela Zeman, Franciszek Koziołek i Maria Matcja.

Do 1944 r. nie działały na naszym terenie żadne większe grupy partyzanckie. Według niemieckich sprawozdań, w czerwcu 1943 r. w rejonie Magórki było około 30 partyzantów, a w listopadzie 1944 r. zauważono obecność 20 partyzantów w Międzybrodziu. Były to oddziały należące do kampanii AK "Garbnik".

W styczniu 1944 r. żandarmieria zlikwidowała na zboczu Bukowskiego gronia w Czańcu bunkier, a cztery osoby, które tam były, zostały ujęte w obławie. Osoby ujęte w takich obławach były kierowane do obozów w celu wykonania wyroku śmierci, czasem też były mordowane w publicznych egzekucjach. I tak w listopadzie 1943 r. został stracony w Strzemieszycach Czesław Korzonkiewicz z Kobiernic, w marcu 1944 r. w Gilowicach Aleksander Drag z Czańca, w styczniu 1944 r. w Jeleśni Stefan Dudek z Kobiernic, a w Szczyrku Franciszek Mikuła z Czańca,

Działalność partyzancka na terenie naszej gminy rozwinęła się, gdy w wiosce Kocierz kwaterowała kompania AK "Grabnik" pod dowództwem por. Czesława Świąteckiego ps. "Surma". W skład oddziału wchodziło 21 uciekinierów z Oświęcimia. Po "Surmie" dowództwo oddziału objął w październiku 1944 r. por. Józef Barcikowski "Chiromanta" - uciekinier z Oświęcimia. Oddział "Garbnik" współpracował ściśle z oddziałem "Sosienki", który pod dowództwem por. Jana Wawrzyczka pseudonim "Danuta" kwaterował w lesie jawiszowskim. Partyzanci z "Sosienek" współpracowali z ruchem oporu w obozie oświęcimskim i przejmowali uciekinierów z obozu, przeprowadzając ich do oddziału "Garbnik". Jesienią 1944 r. w lasach Wielkiej Puszczy było coraz więcej partyzantów z "Garbnika". Miejscowi w miarę możliwości wspomagali partyzantów, narażając się przy tym na represje. W listopadzie 1944 r. "Garbnik" przeniósł się z Kocierza na Długie Łąki w Wielkiej Puszczy. Na zakwaterowanie zimowe wykorzystano wybudowany przez osadnika niemieckiego dom letniskowy, przy czym przygotowano odpowiednie zabezpieczające przejścia podziemne. Tam oddział przygotowywał się do nadchodzącej zimy. Na Długich Łąkach kwaterował też por. Wawrzyczek, dowódca "Sosienek". Oddział zdobywał żywność, napadając na kupców niemieckich w okolicznych wsiach m.in. w Kobiernicach i Czańcu. W dalszym ciągu do oddziału przyprowadzano uciekinierów z obozu oświęcimskiego. Wydarzenia tamtych lat upamiętnia pomnik na Długich Łąkach. Kiedy w styczniu 1945 r. zbliżał się front, partyzanci chronili zaporę wodną w Porąbce przed żołnierzami niemieckimi, którzy wysadzili jedno z jej przęseł. W latach 1939 - 1945 wielu mieszkańców gminy Porąbka zginęło w obozach koncentracyjnych i na frontach, a także wielu nie wróciło z robót przymusowych.

Po drugiej wojnie światowej. Wojska rosyjskie wkroczyły do naszych wiosek 28 stycznia 1945 r. Większych walk na tym terenie nie było i dlatego obeszło się bez zniszczeń. Mieszkańcy wracają do swoich domów, niestety dokuczają im kompletny brak żywności, brakuje koni i ziarna do zasiewu. Ten początkowy okres jest bardzo trudny dla naszych mieszkańców. Wiele rodzin nie posiadających mieszkań takich, którym osiedleńcy niemieccy zniszczyli domy, wyjechało na Ziemię Zachodnią w okolice Kłodzka. Ponieważ front pod Żywcem utrzymywał się aż do kwietnia 1945 r., w naszych wioskach w dalszym ciągu kwaterowały wojska radzieckie. W maju 1945 r. przysłała długo oczekiwana wolność, ale jeszcze na przełomie 1945/1946 w rejonie Hrobaczej Łąki działał Oddział Narodowych Sił Zbrojnych. Na szczęście do większych starć z milicją na naszym terenie nie doszło. Powoli zaczynają się odradzać władze samorządowe, organizacje młodzieżowe, kółka rolnicze, powstaje "Samopomoc Chłopska". W latach czterdziestych Czaniec, Kobiernic i Porąbka elektryfikują się we własnym zakresie, a Bujaków z funduszu elektryfikacji kraju. W latach 1949 - 1952 w Bujakowie powstaje stacja wodociągowa dla Bielska. W latach powojennych rozwija się lotnisko na Żarze, którym kierował Aeroklub Bielski. Na szczycie góry wybudowano do dziś istniejącą stację meteorologiczną. Natomiast wyciąg linowy, którym transportowano do góry szybowce startujące ze szczytu góry za pomocą naciągu gumowego, a także hangary na szybowce, zostały zlikwidowane z chwilą budowy na Żarze zbiornika wodnego. Warto jeszcze dodać, że na tym lotnisku rozpoczęła naukę latania Halina Bułka, która później była znaną instruktorką pilotażu i pilotem akrobacyjnym. Również na Żarze odbywał ćwiczenia pierwszy polski kosmonauta - Mirosław Hermaszewski. W 1954 r. zlikwidowano gminy zbiorcze, a w ich miejsce powstały samodzielne gromady, które działały do 1972 r., kiedy to powstały na nowo gminy zbiorcze. Do gminy tej włączono Porąbkę, Bujaków, Czaniec i Kobiernice, a gmina należała wówczas do województwa krakowskiego. W 1975 r. gmina została włączona do województwa bielskiego, a w 1999 r. do województwa śląskiego. We wszystkich wioskach (za wyjątkiem Bujakowa) w latach sześćdziesiątych powstają spółdzielnie zdrowia, a potem ośrodki zdrowia, buduje się remizy strażackie. Ogromne straty co kilka lat powodowały powodzie, przy czym największe były w latach 1958 - 1959. Zostały wówczas zalane domy w centrum Porąbki, cała droga aż do Kęt, a także położone bliżej Soły budynki w Kobiernicach i Czańcu. Zniszczone zostały mosty i kładki. Zapora w Porąbce nie mogła zatrzymać ogromu wód, toteż niedługo potem przystąpiono do budowy nowych zapór na rzece Sole. Warto jeszcze wspomnieć, że w 1982 r. wybudowano w Porąbce drewniany most na Sole, w nowym miejscu - naprzeciw tzw. "Glinki". Tym samym przestał istnieć stary most naprzeciwko kościoła, wybudowany w 1922 r., który był wielokrotnie odbudowywany. Nowy most został wybetonowany w latach osiemdziesiątych.

Zabytkowe budowle

Zabytki ujęto według Katalogu Zabytków z 1951 r. opr. J. Szablowskiego Do najstarszych zabytków na terenie gminy należy pałac w Czańcu, pochodzący z XVII wieku. Stanowił on zamożną rezydencję szlachecką. Obronność zamczku zapewniał otaczający go niski mur z kolumnami występującymi bastionami i strzelnicami. Po 1945 r. był zamieszkały przez różnych lokatorów. Do końca lat osiemdziesiątych naszego wieku dach pałacu był częściowo uszkodzony i przez to woda niszczyła wnętrza, które i tak były już w fatalnym stanie. Nie można było znaleźć właściciela, który odnowiłby zamek. Dopiero w 1990 r. prywatna firma, przejęła budynek, naprawiła dach i odnowiła elewację. Na dalsze roboty zabrakło funduszy. Wnętrze pałacu było kiedyś bardzo ciekawe, niestety obecnie brak jest możliwości jego zwiedzania. Dwór klasycystyczny z pierwszej połowy XIX w., usytuowany jest w centrum wsi, po prawej stronie drogi w kierunku Kęt - Podlesia. Budynek jest parterowy, z wysokim dachem w kształcie prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami, pośrodku znajduje się część piętrowa. Po bokach elewacji frontowej znajdują się płytkie ryzality, w środku portyk wsparty z przodu czterema kolumnami jońskimi, a przy murze pilastrami ze zwieńczeniem jońskim. Elewacja od strony ogrodu jest bardzo ozdobna, prawie w całości piętrowa, podzielona pilastrami. Po bokach widać wyraźne ryzality. Nad pilastrami można podziwiać półkoliste pola wypełnione klasycystyczną dekoracją (wieńce, gałki, kosze z kwiatami). Część parterowa całego budynku jest ozdobiona fryzem. Wewnątrz budynku znajdują się neogotyckie kominki. Do kategorii zabytków należy zaliczyć także osiedle urzędnicze dla budowniczych zapory, tzw. Kolonia w Porąbce, wybudowane w latach dwudziestych XX w. Stanowi ona zespół budynków drewnianych w stylu wtkiewiczowskim, zachowanych dotąd w niezmiennym kształcie.

Obiekty sakralne.

Najstarszą świątynią w naszej gminie jest kościół p.w. św. Bartłomieja w Czańcu. Według Długosza już w 1470 r. w Czańcu znajdował się kościół, przy którym mieszkał pleban. W 1565 r., gdy Czaniec był w posiadaniu Bonerów z Krakowa, powstała samodzielna parafia. W 1607 r. Porąbski herbu Kornicz rozpoczął budowę nowego kościoła. W 1737 r. kościół uległ spaleni, dopiero w 1764 r. nowy właściciel - Czerny, kasztelan oświęcimski - przystąpił do jego odbudowy. W tej nowej postaci kościół przetrwał do 1907 r., kiedy to na polecenie władz został rozebrany. Do budowy nowej nawy i prezbiterium przystąpiono w 1922 r., a prace te zakończono w 1924 r.

Kościół w Czańcu nie jest więc zabytkowy, jedynie wieża pochodzi z 1764 r. Ta czworoboczna wieża ma hełm złożony z lekko wklęsłego daszku i dwóch nasadzonych na siebie cebulastych kopulek. Kościół ma dobudowaną z przodu przybudówkę i bramę wejściową. W głównym ołtarzu widnieje obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, wykonany na desce pokrytej złotym tłem, natomiast obraz wzorowany jest na obrazie Matki Boskiej z Piekar Śląskich. W kościele jest tabernakulum w stylu rokoko, posągi Apostołów w ołtarzu głównym i aniołki w stylu barokowym. Również w tym stylu są dwa ołtarze boczne, ambona i chrzcielnica, zaś dwa konfesjonały - w stylu późnobarokowym.

Niezwykle ważnym szczegółem jest fakt, że z Czańca wywodzi się rodzina Wojtyłów - przodków papieża Jana Pawła II, Dziadek papieża - Maciej - urodził się w Czańcu w 1852 r., w nieistniejącym już domku w osiedlu "Za rzeką". Ponieważ nie mógł znaleźć pracy w zawodzie krawieckim, przeniósł się do Lipnika. Tam urodził się ojciec papieża - Karol Wojtyła, tam też został pochowany jego dziadek. W Czańcu pozostali trzej bracia dziadka papieża: Jan, Paweł i Józef.

Rodzina Wojtyłów była w Czańcu szanowana i obdarzana różnymi funkcjami wiejskimi. Karol Wojtyła, jako biskup krakowski, brał kilkakrotnie udział w uroczystościach rodzinnych w Czańcu, gdzie żyli potomkowie braci jego dziadka. Na pamiątkę bliskich związków papieża z Czańcem została wmurowana w kościele tablica pamiątkowa.

Należy jeszcze dodać, że za czasów proboszcza ks. J. Stachańczyka wybudowano w Czańcu wiele kapliczek, w tym cztery kamienne na placu przykościelnym oraz figury świętych przy cmentarzu.

Dużo później, bo dopiero w 1922 r., powstała parafia w Kobiernicach. Do tego roku wieś należała do parafii Kęty, gdzie odbywały się śluby, chrzciny, pogrzeby i wszystkie ważniejsze uroczystości. W kościele w Kobiernicach p.w. św. Urbana, wybudowanym w 1858 r., przyjeżdżający księża z Kęt odprawiali niedzielne msze św. Ołtarz tego kościoła i ołtarze boczne są wyrzeźbione w drewnie w stylu wczesnobarokowym. W ołtarzu głównym umieszczono obraz św. Urbana, a po jego bokach figurki św. Apostołów - Piotra i Pawła. W bocznych ołtarzach znajdują się obrazy Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz Matki Boskiej Częstochowskiej. Na placu przykościelnym stoi kamienna kapliczka słupowa.

Kościół w Kobiernicach z czasem okazał się za mały dla potrzeb wciąż powiększającej się parafii. Po wieloletnich staraniach (od 1973 r.) proboszcz - ks. Jan Kruczała otrzymał w 1978 r. zezwolenie na budowę nowego kościoła. Ojciec Święty, Jan Paweł II, poświęcił kamień węgielny pod nową świątynię, a w 1980 r. rozpoczęto prace budowlane. Projekt opracował inż. Janusz Gawor.

4 października 1992 r., w 70 rocznicę powstania parafii w Kobiernicach, nastąpiło poświęcenie nowej świątyni pw. Niepokalanego Poczęcia NMP. przez ks. biskupa Tadeusza Rakoczego - Ordynariusza Diecezji Bielsko - Żywieckiej. Ten potężny kościół jest zbudowany na podstawie prostokąta; posiada obszerne wnętrze, dach jest wybitnie spadzisty. Wewnątrz kościoła jest tabernakulum w obudowie w kształcie słońca. Zanim został wybudowany kościół w Porąbce, mieszkańcy tej wsi należeli do parafii Czaniec. W 1904 r. przystąpiono do budowy kościoła, chcąc się uniezależnić od parafii czanieckiej, gdzie kościół wymagał nie tylko remontu, ale gruntownej przebudowy. Pomimo wielkich trudności budowę kościoła w Porąbce ukończono w 1907 r., a samodzielną parafią stała się Porąbka w 1909 r. Roboty prowadziła firma budowlana K.Koma z Bielska (przy budowie pracowali także murarze z Włoch). Kościół jest murowany, z piaskowca ciosanego, jednonawowy, w stylu neogotyckim. Renesansowy ołtarz główny pochodzi z kościoła parafialnego w Kętach. Był to ołtarz cechowy, a data jego wykonania nie jest znana. W ołtarzu głównym widnieje obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, a nad nim obraz Chrystusa w czasie Ostatniej Wieczerzy oraz płaskorzeźba Ducha Świętego. Boczne figury to św. Dominik i św. Franciszek z Asyżu. Boczne ołtarze są neogotyckie, drewniane, jeden ku czci Najświętszego Serca Pana Jezusa z figurami św.

Bartłomieja i św. Stanisława Biskupa, drugi ku czci Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny z najpiękniejszą rzeźbą w kościele św. Jana Chrzyciela i św. Józefa. Są to dzieła Stanisława Jarzabka z Kęt (1907 r.). W kościele ponadto są obrazy Matki Boskiej Bolesnej i Ogrójec - namalowane przez miejscowego artystę. Wśród starszych obrazów są tu ponadto Ukrzyżowanie, wystawiane w Wielkim Poście, autorstwa J. Mrozińskiego - kierownika szkoły oraz obraz św. Urbana. W nawie na filarach

znajdują się figury czterech Ewangelistów. W 1950 r. ufundowano nowe dzwony, Witraże wykonano w latach 1984 - 1986. Nawiązują one do tematyki Eucharystycznej i Różańcowej. W 1992 r. wykonano boazerię., a w 1993 r. wymieniono podłogę na posadzkę murowaną.

Najmłodszą parafią jest Bujaków. W 1830 r. wybudowano tu kaplicę, którą powiększono w 1869 r., a w 1891 r. dobudowano wieżę i zakrystię. W tej kaplicy, która leżała w odległości 8 metrów od osi trasy międzynarodowej Cieszyn - Kraków, duszpasterze z Kóz odprawiali niedzielne msze święte, ponieważ Bujaków należał do tej parafii. Problem takiego usytuowania kaplicy w Bujakowie znany był władzom wojewódzkim w Krakowie, lecz zabiegi o budowę kościoła zostały uwieńczone sukcesem dopiero w 1972 r., dzięki staraniom ks. J. Olka, który był pierwszym proboszczem tej parafii. Trzeba tu dodać, że w owym czasie wydano tylko dwa zezwolenia na budowę nowych kościołów w diecezji krakowskiej. Ksiądz J. Olek starał się o zdobycie koniecznych funduszy i materiałów, był inicjatorem oraz duszą całego przedsięwzięcia. Budowę rozpoczęto w marcu 1972 r., a konsekracja kościoła p.w. Podwyższenia Krzyża nastąpiła już w 1975 r., natomiast w 1974 r. zostaje erygowana parafia. Projektantem tego kościoła o bardzo oryginalnym kształcie jest inż. Roman Łomnicki z Krakowa. Wewnątrz ściany kościoła zostały pomalowane wielobarwnymi postaciami świętych. Obecnie trwa jego renowacja. Nad ołtarzem góruje wielki drewniany krzyż z Chrystusem. Pod krzyżem usytuowano figury prawie naturalnej wielkości - Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana. Tło krzyża stanowi malowidło na tynku mające przedstawiać kosmos. Pod sceną ukrzyżowania umocowano drewnianą płaskorzeźbę przedstawiającą bazylikę św. Piotra w Rzymie, wykonaną przez Leona Kąkōła. Zarówno bazylikę jak i figury wykonano z drewna lipowego. Pod płaskorzeźbą bazyliki rzymskiej znajduje się płaskorzeźba gipsowa przedstawiająca scenę Ostatniej Wieczerzy. Po dwóch stronach ołtarza usytuowane są balkony dla wiernych. Ołtarz wykonany został z bryły marmurowej. Kościół oświetlają boczne lampy, a małe okna zdobią witraże przedstawiające Siedem Sakramentów Świętych. Frontowy witraż przedstawia Sąd Ostateczny. Wokół wewnętrznych ścian są drewniane boazerie. W przyziemiu umieszczono pozostałości ołtarzy z kaplicy bujakowskiej, która została rozebrana po wybudowaniu nowego kościoła.

Kapliczki, figury i krzyże.

Liczne kapliczki, figury i krzyże, rozsiane na terenie gminy Porąbka, istniejące przez wiele dziesiątków lat, wtopiły się w jej krajobraz. Stawiane one były w różnych miejscach: w ogrodach, przy drogach i na ich rozstajach, nad rzeką, w lasach, w centrum wsi, a także wśród zagród i pól. Są one nie tylko wyrazem sztuki ludowej, ale przede wszystkim wiary minionych pokoleń. Budowanie tych obiektów przybrało masową formę w XVIII i XIX w. Każda kapliczka, figura czy krzyż ma swoją historię. Stawiali je ludzie zamożniejsi, ludowi artyści i prości ludzie, wyrażając w ten sposób swoją pobożność, a także dziękczynienie za uchronienie od morowej zarazy, głodu, powodzi, czy innej klęski żywiołowej. Budowali je również z wdzięczności za wysłuchanie próśb, przywrócenie zdrowia, za szczęśliwy powrót z wojny, a także jako votum kończącego się drugiego tysiąclecia.

W tym miejscu, gdzie obecnie ustawiony jest krzyż, stała duża kaplica, w której do 1974 r. odprawiane były niedzielne msze święte. Kaplica była wzniesiona dla upamiętnienia pochowanych tutaj zmarłych na cholera. Ponieważ usytuowana była zbyt blisko ruchliwej trasy międzynarodowej, nie można było jej rozbudować, dlatego mieszkańcy Bujakowa starali się o zezwolenie na budowę kościoła. Otrzymali je pod warunkiem, że stara kaplica zostanie rozebrana. Po wybudowaniu kościoła w 1974 r. kapliczkę rozebrano, a na jej miejscu postawiono krzyż.

Kapliczka ta znajduje się w lesie pod Bujakowską Górą, obok źródła o uzdrawiających właściwościach. Wybudował ją z kamienia m.in. p. Leon Kąkōł ze swoim bratem Edwardem. Wewnątrz ustawiona jest figura Matki Boskiej z Lourdes wyrzeźbiona przez p. Leona Kąkōła, twórcę ludowego z Bujakowa. Poświęcenie jej miało miejsce w 1993 r., podczas nabożeństwa majowego odprawianego przez ks. proboszcza J. Ślusarczyka. Od tej pory co roku w maju odprawiane są tu nabożeństwa majowe, a w październiku - różańcowe.

Krzyż misyjny drewniany ustawiono za czasów ks. Józefa Olka w latach 70-tych. Stoi on kilka metrów poniżej miejsca, gdzie do roku 1940 stała figura św. Urbana, zniszczona przez Niemców. W ogrodzie państwa Zemanów stała drewniana kapliczka z figurką Matki Bożej, którą w czasie okupacji Niemcy

podpalili. Płonącą figurkę uratował p. Antoni Zeman, lecz niestety nie nadawała się ona już do odnowienia. Po wojnie córka p. Zemana ustawiła na dawnym miejscu inną, nową figurkę.

Do zabytków sakralnych Czańca zaliczana była nieistniejąca już kaplica upamiętniająca ogłoszenie "Uniwersału Połanieckiego". Wybudowana została w 1794 r. na dworskich polach ówczesnego właściciela Thina, w miejscu ogłoszenia "uniwersału". (Uniwersał wydany przez T. Kościuszką nadawał chłopom wolność osobistą, zmniejszał pańszczyznę. Kaplica ta została rozebrana w czasie rozbudowy Zakładów Metali Lekkich i jako zabytek kultury narodowej przeniesiona na grunt Wincentego Dudka w Czańcu Nr 24. Znaczną część kosztów tej przebudowy pokryła rodzina Pałoszów z Czańca. Kapliczka ta w czasie przebudowy została powiększona i choć obecnym wyglądem nie przypomina poprzedniej, ma jednak upamiętniać mieszkańcom Czańca to ważne wydarzenie z 1794 r. W ołtarzyku nowej kapliczki umieszczono obraz Miłosierdzia Bożego, który zakupił p. Stanisław Wróbel z Czańca. W pierwszą niedzielę po Świętach Wielkanocnych odprawiana jest tu msza święta.

Kapliczka pod szkołą w Czańcu przy ul. Cierniowej. Wymurowano ją w 1844 r. na gruncie ówczesnego wójta p. Kobialki. W ołtarzyku kapliczki znajdował się obraz św. Jana Kantego. Po śmierci wójta, przez wiele lat kapliczką nikt się nie opiekował, dlatego uległa ona częściowemu zniszczeniu. W 1934 r. z inicjatywy księdza proboszcza Teofila Papesch kaplica została przebudowana i poszerzona. W ołtarzyku umieszczono obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, zakupiony przez p. Kuśmierczyka z Czańca. Obecnie kaplica otoczona jest staranną opieką mieszkańców.

Kapliczka w Czańcu - Zagłębczu ("Na Kozłówe") usytuowana jest przy drodze, na skraju małej polanki. Zbudowana została w 1871 r. przez p. Antoniego Kozła na źródle, którego woda ma właściwości lecznicze. W ołtarzyku kapliczki umieścił on kamienną postać upadającego Chrystusa z drewnianym krzyżem, a nieznanemu artyście ludowemu wykonał rzeźbę Chrztu Pańskiego, wzbogacając tym wystrój kaplicy. Posiadłość od p. Kozłów zakupili p.p. Józef i Antonina Bogaczowie i nazwali ją "Na Kozłówe". W 1929 r. właścicielami posiadłości, a zarazem kapliczki, zostali państwo Agnieszka i Wincenty Gawędowie. Oni to wraz z państwem Anielą i Franciszkiem Winiarskim przeprowadzili w latach siedemdziesiątych remont kapliczki. Na ścianie frontowej wyryty został rok fundacji "R.P., 1871." a do przygotowanej wnęki wstawiono odnowioną przez p. Ludwika Matyszkiewicza rzeźbę Chrztu Pańskiego. Na ołtarzu ustawiono figurę "Upadku", a nad nią zawieszono obraz Chrystusa Cierpiącego. 13 października 1998 r. do kapliczki przywieziono figurkę Matki Boskiej Fatimskiej, Odtąd co roku, 13 października odbywają się tu uroczystości, w których licznie uczestniczą nie tylko wierni z Czańca, ale również z pobliskich miejscowości. Obecnie kapliczką opiekują się państwo Monika i Roman Gawęda. Pierwszą kamienną kapliczkę w tym miejscu wybudował w 1906 r. p. Franciszek Koniorczyk z materiału pozostałego po budowie domu. W ołtarzyku umieścił obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. W czasie II wojny światowej wnętrze kapliczki zostało zniszczone przez Niemców, a obraz spalony. Po wojnie, nową, nieco większą kapliczkę z cegły wybudował p. Izydor Kasperek, do której zakupił nowy obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. Poświęcenie kapliczki odbyło się w maju 1959 r. Co roku są tu odprawiane nabożeństwa majowe, a kapliczką opiekuje się p. Helena Młynarska.

Na skrzyżowaniu dróg z Czańca do Bulowic, na Zagłębczu wznosi się drewniany krzyż z Chrystusem Ukrzyżowanym. Upamiętnia on miejsce zbiorowego pochówku ofiar panującej w latach 1846 - 1847 epidemii cholery. Jest to już drugi z kolei krzyż. Pierwszy przetrwał do lat osiemdziesiątych XX w. Zniszczony zębem czasu został wymieniony przez mieszkańców Czańca w latach 90 - tych. W miejscu, gdzie stoi ta kapliczka, pierwotnie wznosił się kilkumetrowy betonowy krzyż z Chrystusem Ukrzyżowanym i figurą Matki Boskiej Bolesnej. Krzyż postawiony został w 1906 r. dla upamiętnienia miejsca, w którym grzebano zmarłych na cholere. W czasie II wojny światowej krzyż został zwalony, rozbity i wyrzucony do pobliskiego potoku przez niemieckich okupantów. Po wojnie na ocalałej części krzyża p. Janina Stwora umieściła szklaną szafkową kapliczkę. Zakopała wszystkie pozostałe części rozbitego krzyża. W kapliczce tej umieszcza się figurki: Matki Boskiej w maju i Pana Jezusa w pozostałych miesiącach roku. Figury te zakupił w Warszawie w 1944 r. p. Czesław Soj, a kapliczką opiekuje się p. Janina Stwora.

Kapliczka w Czańcu. Kapliczka znajduje się w Czańcu przy Alei Fabrycznej, W czasie II wojny światowej uległa ona zniszczeniu. Obecnie na starym fundamencie umieszczono żelazny krzyż. Data powstania

kapliczki jest nieznana.

Kapliczka na cmentarzu w Czańcu. Na centralnym miejscu czanieckiego cmentarza stoi kapliczka słupowa wykonana z kamienia. Na wysokim fundamencie wznosi się krzyż z Chrystusem Ukrzyżowanym. Pod krzyżem stoją figury Matki Boskiej, jednego z ewangelistów i św. Jana. Kapliczkę ufundowała rodzina Dudziaków z Porąbki.

Kapliczka Matki Boskiej Fatimskiej. Przy ul. Kardynała Karola Wojtyły w Górnym Czańcu wznosi się kapliczka Matki Boskiej Fatimskiej. Wybudowano ją w 1960 r. Jej fundatorką była p. Maria Tomaszewska, której intencją było pozostawienie po sobie pamiątki w takiej postaci. Kaplicę zaprojektował p. Ludwik Matyszkiewicz. On też namalował do niej obraz i wykonał rzeźby otaczające postać Matki Boskiej, a prace stolarskie wykonał p. Chmielniak.

Kapliczka św. Urbana w Porąbce. Kaplica św. Urbana należy do najstarszych zabytków sakralnych Porąbki. Znajduje się naprzeciw szkoły w pobliżu brzegu rzeki Soły. Wybudowana została w latach 1823 - 1827 na gruncie Franciszka Wawaka. Wewnątrz, we wnęce, jest mały kamienny ołtarz, nad ołtarzem obraz Matki Boskiej Różańcowej, a nad nim obraz św. Urbana. Z boku ołtarza znajdują się dwie kamienne figurki św. Franciszka i św. Jana Nepomucena. (Św. Jan Nepomucen jest patronem tonących i opiekunem ludzi w czasie powodzi). W ścianę frontową kaplicy wmurowano w 1913 r. tablicę pamiątkową, poświęconą uczestnikom powstania styczniowego. W 1991 r. wymieniono dach kaplicy i przeprowadzono renowację wnętrza, a w 2000 r. Towarzystwo Przyjaciół Porąbki odnowiło elewację.

Figura Matki Boskiej Bolesnej. Kamienna figura Matki Boskiej Bolesnej na Bukowcu stoi w miejscu pochówku 16 mieszkańców Porąbki, zmarłych w 1831 r. na cholera. Jej fundator jest nieznan.

Kapliczka św. Rozalii w Porąbce. Szalejący pomór w pierwszej połowie XIX w. spowodował śmierć wielu mieszkańców Porąbki. W intencji odwrócenia tej strasznej klęski wybudowana została przez ówczesnego wójta p. M. Gałuszkę kapliczka z figurką św. Rozalii, patronki chroniącej od zarazy. Stoi ona w pobliżu rzeki Soły, w niewielkiej odległości od kaplicy św. Urbana. Kapliczką opiekuje się rodzina państwa Błachutów.

Kamienna figura Chrystusa Nazareńskiego, z wrytym napisem "Jezusie Miłosierny zmiłuj się nad nami" stoi po wschodniej stronie kościoła w Porąbce. Ufundował ją w 1867 r. p. Stanisław Micherda z Porąbki.

Na gruncie p. Ludwika Mreńca Porąbka znajdowało się źródło. Woda z niego leczyła bóle głowy, oczu i żołądka. Budując dom (1922 - 1925) właścicielka gruntu poleciła umocnić brzegi źródła i wymurować wnękę, a w niej umieścić drewnianą figurkę Matki Boskiej z Lourdes. W czasie II wojny światowej figurka zginęła, więc na jej miejscu postawiono inną. Miejsce to jest często odwiedzane przez mieszkańców Porąbki, idących na cmentarz.

Kapliczka z figurą Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny została wzniesiona z inicjatywy ks. proboszcza Eugeniusza Nycza, przy wielkim zaangażowaniu parafian. Poświęcona została 12 sierpnia 2000 r. przez bp. Ordynariusza Tadeusza Rakoczego. Usytuowana jest po wschodniej stronie kościoła w Porąbce.

Na szlaku turystycznym, prowadzącym przez Bukowski Gron na Przełęcz Kocierską, stoi kaplica z obrazem Matki Boskiej Śnieżnej. Obraz namalował p. Józef Laszczak z Porąbki. Wewnątrz kaplicy znajduje się gipsowa rzeźba, przedstawiająca Upadek Chrystusa pod Krzyżem, Budowa kaplicy owiana jest piękną legendą o mieszkańcu Trzonki, powołanym do austriackiego wojska. Ślubował on Matce Bożej, że za szczęśliwy powrót w rodzinne strony postawi kapliczkę. Innych danych na temat budowy kapliczki nie udało się ustalić. W pierwszą niedzielę sierpnia odprawiane są tu uroczystości odpustowe, na które ściągają tłumy wiernych. Dojście do kaplicy szlakiem zielonym przez Palenicę lub dróżką z Wielkiej Puszczy. Kaplicą opiekuje się p. Józef Jurczak.

Kapliczka w Kozubniku, nad potokiem Mała Puszcza, w Porąbce. Brak jest danych na temat daty budowy i intencji wybudowania tej kapliczki. Legenda głosi, że prawdopodobnie w tym miejscu zmarli z wycieńczenia

powracający z wojny żołnierze. W związku z regulacją potoku Mała Puszcza w latach 1957 - 1960, kapliczkę rozebrano i na starym fundamencie wybudowano nową, którą ustawiono frontowo do drogi. Wymurował ją p. Józef Wielgosz, dach wykonał p. Stanisław Wawak, a wymalował p. Stanisław Bułka z Porąbki. W kapliczce znajduje się obraz Matki Boskiej Wspomożenia Wiernych, namalowany przez p. Jana Grabskiego z Porąbki. Co roku w maju odprawiane są uroczystości odpustowe.

Chrystus Nazareński w Porąbce - Wielkiej Puszczy. Kamienna rzeźba Chrystusa Nazareńskiego stoi przy ul. Poprzecznej, nad zajazdem "Pod strzechą". Data jej powstania nie jest znana.

Dzwonnica w Porąbce - Wielkiej Puszczy. Wieża dzwonnicy została zbudowana na początku XIX w. Data kupna dzwonu ani nazwiska jej fundatorów nie są znane. W wieży wisi dzwon "Urban", który tradycyjnie wzywał do modlitwy na "Anioł Pański". Często dzwonił również na trwogę w czasie pożarów i powodzi. W latach 50. dzwonnice pokryto blachą, a ściany boczne eternitem. Tu od 1969 r., przy prowizorycznym ołtarzu, odprawiana była niedzielna msza święta. W latach 1976 - 1977, na gruncie podarowanym przez p. Katarzynę Targosz, do wieży dobudowano pomieszczenie dla wiernych. W ołtarzu ustawiony był obraz Matki Boskiej Różańcowej, namalowany przez p. Jana Grabskiego z Porąbki. W 1997 r. rozpoczęto budowę nowej obszerniejszej kaplicy. Z chwilą jej ukończenia odprawiane są tu msze święte. Dobudowane do dzwonnicy pomieszczenie dla wiernych rozebrano i od tej pory dzwon "Urban", jak dawniej, dzwoni na "Anioł Pański".

Nowa kaplica w Porąbce - Wielkiej Puszczy. Budowa kaplicy została zakończona w roku 2000, Dach pokryty jest ceramiczną dachową, a sufit opiera się na szerokiej na metr belce przywieszanej aż ze Szczecina. Wnętrze wykończono drewnem, a w ołtarzu znajduje się obraz Matki Boskiej Różańcowej. Uroczystość poświęcenia kaplicy odbyła się 12 sierpnia 2000 r., a przewodniczył jej ordynariusz ks. biskup Tadeusz Rakoczy oraz ks. Eugeiusz Nycz - proboszcz parafii w Porąbce. Kaplica ta stanowi votum mieszkańców Wielkiej Puszczy na Rok Jubileuszowy. Msze św. odprawiane są tu w każdą niedzielę o godz. 10-tej.

Kapliczka przy Domu Wczasów Dziecięcych w Porąbce. Na kamiennym fundamencie stoi ogrodzona drewniana kapliczka typu szafkowego. Wewnątrz umieszczona jest figura Matki Boskiej. Na fundamencie wyrta jest data powstania 1878 r., zaś sama kapliczka została wykonana znacznie później.

Kapliczka przy ulicy Bukowskiej w Porąbce. Pierwotnie stała tu drewniana kapliczka typu szafkowego. Ufundował ją w 1857 r. mieszkaniec Bukowca - p. Jakub Górka. Wewnątrz tej kapliczki umieścił obraz Matki Boskiej przywieziony z Rzymu. Otrzymał go od papieża Piusa IX na pamiątkę odbytej pielgrzymki w 1854 r. Opiekę nad tą kapliczką powierzył działającej wtedy "Gromadzie Kawalerów Bukowskich". Kiedy z upływem czasu kapliczka uległa zniszczeniu, "Kawalerowie" z Bukowca wykonali nową, nieco większą, również drewnianą i umieścili ją na dębie, tuż obok starej. Centralne miejsce w niej zajmował odnowiony obraz Matki Boskiej - ten przywieziony niegdyś z Rzymu. Na kapliczce widniał napis: "Ofiara Młodzieńców Tutejszych - proszą o westchnienie do Boga Rok 1879". Ustalono, że w kapliczce będzie paliło się oliwne światełko od soboty wieczorem do poniedziałku, a odpowiedzialnym za to uczyniono kolejnych wójtów "Kawalerów". Po latach, kiedy ząb czasu zniszczył i tę kapliczkę, wybudowano w 1937 r. nową, murowaną, istniejącą do dziś. Ołtarz i obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy ufundował p. Józef Gibas Porąbka nr 203, a obraz Matki Boskiej przywieziony z Rzymu umieszczono nad drzwiami kaplicy. W 1942 r. Niemcy zniszczyli ołtarz, obraz w ołtarzu pocięli bagnietami i spalili. Ocalał tylko obraz przywieziony z Rzymu przez p. Jakuba Górkę. Po wojnie renowacją kapliczki zajęli się "Młodzieńcy Bukowscy" pod przewodnictwem Stefana Janosza i Jana Gibasa. Zakupiono nowy obraz Matki Boskiej Nieustającej Pomocy i odnowiono wnętrze kapliczki. W ciągu roku odprawia się tu kilka mszy św., a 13 maja z okazji uroczystości Matki Boskiej Fatimskiej spod kapliczki do kościoła w Czańcu wyrusza pielgrzymka. Mieszkańcy Bukowca bardzo troszczą się o wystrój kapliczki i jej otoczenie.

Przydrożna kapliczka w Kobiernicach. Naprzeciw dworku w Kobiernicach stoi czworoboczna kapliczka słupowa z figurą Chrystusa Frasobliwego. Postawiono ją w pierwszej połowie XIX w. dla upamiętnienia zbudowania dworku kobiernickiego - pierwszej budowli murowanej w Kobiernicach. Co roku w maju figura przystrajana jest przez wiernych mieszkających w pobliżu.

Kamienna kapliczka w Kobiernicach. Za parkanem starego kościoła w Kobiernicach stoi kamienna kapliczka słupowa z 1805 r. Podstawę kapliczki stanowi kamienny cokół w kształcie walca, na którym umieszczona jest ośmioboczna kolumna dźwigająca kapliczkę. Kapliczka ozdobiona jest z każdego boku płytką niszą z płaskorzeźbami Chrystusa Frasobliwego, Chrystusa Ukrzyżowanego, Chrystusa dźwigającego Krzyż i Cierniem Koronowanie. Kapliczka ta pierwotnie stała na placu gdzie obecnie znajdują się stawy założone w 1880 r. przez barona Czecha. W związku z niwelacją terenu pod stawy, kapliczka została przeniesiona na plac przy kościele. Nie znaczna jest intencja postawienia kapliczki.

Kapliczka Matki Boskiej w Kobiernicach. W Kobiernicach przy ul. Dolnej 2 w ogrodzie p.p. Łucji i Józefa Cinalów stoi kapliczka typu szafkowego z 1980 r. Jest ona umieszczona na czworościennym słupie. Wewnątrz kapliczki znajduje się figurka Matki Boskiej. Fundatorem kapliczki była p. Anna Dybał. Wznosząc ją spełniła wolę swojego ojca, który ślubował Matce Bożej, że po ukończeniu budowy domu wystawi w ogrodzie kaplicę - grootę z jej figurą. Wczesna śmierć nie pozwoliła niestety spełnić jego marzenia. Obecnie kapliczką opiekują się Państwo Józef i Łucja Cinalowie.

Kapliczka Matki Boskiej Częstochowskiej w Kobiernicach. Około 150 metrów nad Ośrodkiem Zdrowia w Kobiernicach, po prawej stronie drogi w kierunku Porąbki (ul. Żywiecka) wznosi się drewniana kapliczka typu szafkowego z 1920 r. Podstawę kapliczki stanowi kamienny cokół w kształcie walca, na którym umieszczona jest kolumna dźwigająca drewnianą kapliczkę. Przed wojną w kapliczce tej znajdował się obraz Serca Pana Jezusa. W czasie wojny kolumna wraz z kapliczką została zwalona przez Niemców i wrzucona do płynącej opodal Młynówki, gdzie przeleżała do końca wojny. Kapliczka uległa zniszczeniu, a ocalałą kamienną kolumnę ponownie ustawiono na cokole. Wykonano nową drewnianą kapliczkę, a w niej umieszczono obraz Matki Boskiej Częstochowskiej.

Krzyż "Pod lipami" w Kobiernicach. Około 1 km od Kapliczki Matki Boskiej Częstochowskiej, po lewej stronie drogi do Porąbki, obok starej lipy, na kamiennym postumencie, stoi żelazny Krzyż. Na nim umieszczony jest odlew głowy Chrystusa w cierniowej koronie. Pierwotnie od roku 1892r. stał tu kamienny Krzyż z Chrystusem Ukrzyżowanym, którego fundatorem był p. Wojciech Gniłka z Kobiernic. Został on w czasie wojny zniszczony przez Niemców.

Zabytkowa kapliczka słupowa w Kobiernicach Małych. Kamienna kapliczka słupowa z początku XVIII w. stoi nieopodal przystanku autobusowego Kobiernice Małe, po prawej stronie drogi do Porąbki. Ozdobiona jest wnęką, w której znajduje się płaskorzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego. Prawdopodobnie kapliczka ta stoi w miejscu pochówku dwóch szwedzkich żołnierzy.

Kapliczka z płaskorzeźbionym krucyfiksem w Kobiernicach. Jest to zabytkowa kamienna kapliczka słupowa z 1708 r. Stoi po lewej stronie drogi do Porąbki, naprzeciw osiedla Podgrodzie.

Inne obiekty. Szkolnictwo i szkoły w gminie Porąbka (lata 1918 - 1939)

Początki szkolnictwa w każdym sołectwie były inne, o czym będzie mowa przy wzmiankach o poszczególnych szkołach.

W okresie międzywojennym nauka była obowiązkowa. Szkoły o pełnym zakresie, tzn. 7 - klasowe, były wówczas w Polsce rzadkością, ale w 1925 r. powstała taka szkoła w Czańcu, natomiast w Kobiernicach i w Porąbce istniały szkoły drugiego stopnia, czyli 6 - klasowe z możliwością ukończenia 7 klasy. W Bujakowie do II wojny światowej przetrwała szkoła pierwszego stopnia, co znaczyło, że w ciągu 7 lat nauki realizowano program 4 klas z pewnymi elementami z klas wyższych. Po wojnie do 1967 r. wszystkie szkoły były 7 - klasowe, potem do 1999 r. były 8 - klasowe, po czym zostały zmienione na 6 - letnie szkoły podstawowe i 3 - letnie gimnazjalne.

W Porąbce, przez prawie cały okres międzywojenny, kierownikiem szkoły był Józef Mroziński, który uczył ponadto różnych zawodów, leczył chorych, kierował pracą oświatowo - kulturalną wśród młodszej i starszej młodzieży.

Podobnie było w innych sołectwach, W pamięć mieszkańców Czańca wpisał się kierownik szkoły - Rudolf Orszulak, w Bujakowie - Jan Hechelski oraz w Kobiernicach Stanisław Olearczyk. Na podkreślenie zasługuje fakt, że nauczyciele cieszyli się wówczas ogromnym autorytetem i powszechnym szacunkiem. Dostęp do państwowych szkół średnich był utrudniony ze względu na duże opłaty szkolne. Z

poszczególnych wiosek do szkół średnich uczęszczało więc tylko po kilku uczniów. Jeszcze gorzej było ze studiami wyższymi. Stosunkowo mniej kosztowały studia teologiczne, które ukończył ks. Adolf Baścik z Kobiernic. Studia teologiczne w klasztorze o.o. Karmelitów Bosych w Czernej ukończył o. Hieronim Pszczółka z Porąbki. Studia wyższe o innych kierunkach ukończyły w Porąbce tylko dwie osoby.

Szkoła w Porąbce.

Początki nauczania w Porąbce datuje się na lata sześćdziesiąte XIX w. Nauka odbywała się zimą w prywatnym domu. Około 1860 r. wybudowano szkołę o jednej izbie lekcyjnej z mieszkaniem dla kierownika.

Nowa szkoła piętrowa została wybudowana w latach 1912 - 1913, natomiast dobudowę drugiego piętra zakończono w 1949 r. W latach 1966 - 1971 dobudowano skrzydło od strony wschodniej i salę gimnastyczną. W 1999 r. szkołę przemianowano na 6 - klasową. Do niej dowożone są także dzieci z Wielkiej Puszczy i Kozubnika.

Szkoła w Porąbce - Kozubniku.

W latach sześćdziesiątych zaistniała konieczność budowy nowej szkoły na Kozubniku. Władze gromadzkie nie posiadały koniecznych funduszy na tę inwestycję, dlatego zwróciły się o pomoc do Hutniczego Przedsiębiorstwa Remontowego w Katowicach, które przystąpiło do budowy szkoły w zamian za zgodę gromady na budowę ośrodka szkoleniowo - wypoczynkowego w dolinie Mała Puszcza, powyżej nowej szkoły. Budowa szkoły trwała od 1967 do 1971 r. W 1972 r. HPR dobudowało salę gimnastyczną, a w rok później kuchnię, stołówkę i świetlicę. Obecnie (od 1999 r.) szkoła została przekształcona w gimnazjum dla sołectwa Porąbka.

Szkoła w Porąbce - Wielkiej Puszczy.

W przysiółku Wielka Puszcza w 1903 r. rozpoczęto naukę w prywatnym domu. O budowę szkoły zabiegano od 1910 r., jednak dopiero w 1933 r. rozpoczęto prace budowlane, które ukończono w 1934 r. Szkoła funkcjonowała do 1973 r., tj. do czasu utworzenia gminnych szkół zbiorczych, wtedy przekształcono ją na filię (kl. I - III), która istniała do 2000 r. Obecnie szkołę zlikwidowano (wrzesień 2000 r.), a dzieci dowożone są do Porąbki.

Szkoła Rolnicza w Kobiernicach.

W 1874 r. właściciel dóbr kobiernickich przekazał dwór w Kobiernicach na rzecz Wspólnoty Gruntowej Wsi Kobiernice. W 1886 r. rząd austriacki założył pierwszą na Podbeskidziu Krajową Niższą Szkołę Rolniczą, która mieściła się w obecnym dworku w Kobiernicach. Nauka trwała 3 lata. Uczniowie mieszkali w internacie, a uczono ich uprawy roli, hodowli bydła, a także hodowli ryb. Do nauki praktycznej służyło gospodarstwo rolne o powierzchni 50 morgów, wraz z inwentarzem żywym. Dyrektorem szkoły był Michał Wojciechowski - rządcą dóbr z Bierzanowa pod Krakowem. Od 1908 r. dyrektorem szkoły został Adolf Poniński ze znanego rodu szlacheckiego. Szkoła istniała do 1920 r.

Szkoła w Kobiernicach.

Początki zimowej nauki czytania i pisanie we wsi Kobiernice datuje się na około 1865 r., przy czym nauczanie to odbywało się w prywatnym domu. W 1870 r. nauka odbywała się w drewnianym domu zapisanym na użytek szkoły przez p. Annę Korzonkiewicz. Nową szkołę w centrum Kobiernic wybudowano w latach 1897 - 1900. Przebudowa szkoły miała miejsce w 1932 r. Kolejna gigantyczna rozbudowa została rozpoczęta w 1984 r. Północne skrzydło oddano do użytku w 1992 r., natomiast salę gimnastyczną w 1994 r. Obecnie placówka jest szkołą podstawową (klasy I - VI).

Szkoła w Bujakowie.

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XIX w. i w pierwszych latach XX w. nauczaniem zajmował się jeden z mieszkańców, który uczył tylko późną jesienią i zimą. Datą otwarcia szkoły w Bujakowie był rok 1904. Tuż

przy szosie głównej wzniesiono parterowy budynek, w którym naukę prowadził wykwalifikowany nauczyciel. Nowy obiekt zbudowany został w latach 1908 - 1911. W pierwotnej postaci budynek przetrwał do 1976 r., po czym rozpoczęto modernizację, zakończoną w 1979 r. W 1996 r. dobudowano skrzydło wschodnie, a w 1997 r. salę gimnastyczną. We wrześniu 1999 r. otwarto tu 3-letnie gimnazjum, do którego dowożone są także dzieci z Kobiernic.

Szkoła w Czańcu.

Pierwsze wzmianki o początkach szkolnictwa pochodzą z 1619 r. Była to szkółka przy parafii. W 1805 r. budynek przy kościele został zakupiony przez proboszcza z przeznaczeniem na szkołę. Tam odbywała się nauka, przy czym dobudowano jeszcze izbę lekcyjną, kuchnię i magazyn. Do 1867 r., kiedy to władze austriackie wprowadziły obowiązkową naukę szkolną, nauczanie mogło odbywać się tylko przy parafiach. Budowę nowej szkoły rozpoczęto w 1907 r., a już w 1909 r. zakończono inwestycję. Dopiero jednak w 1982 r. została ona wzbogacona o 4 sale lekcyjne i mieszkanie dla jednej rodziny nauczycielskiej. W 1991 r. przystąpiono do drugiego etapu rozbudowy, a zakończono go w 1996 r. Obecnie (2001 r.) trwają przygotowania do budowy sali gimnastycznej. Od września 1999 r. szkoła została przemianowana na 6-klasową, dowożone są tu także dzieci z Górnego Czańca.

Szkoła w Czańcu Górnym.

W Czańcu Górnym od 1948 r. nauczanie dzieci klas młodszych odbywało się w drewnianym, poniemieckim baraku. Była to filia Szkoły Podstawowej Nr 1 w Czańcu. Do budowy nowej szkoły po wieloletnich staraniach przystąpiono w czerwcu 1963 r, a w sierpniu 1964 r., czyli po 14 miesiącach, oddano placówkę do użytku. We wrześniu 1999 r. zostało tu utworzone 3-letnie gimnazjum dla sołectwa Czaniec.

Ośrodki zdrowia.

Służba Zdrowia w Porabce rozpoczęła działalność w roku 1960 z chwilą powołania, z inicjatywy społecznej, Spółdzielni Zdrowia. Do chwili wybudowania własnego budynku, tj. do 1972 r., Spółdzielnia Zdrowia funkcjonowała w Domu Kultury w Porabce. Po zlikwidowaniu spółdzielni w 1973 r. powstał Ośrodek Zdrowia. W 1987 r. po rozbudowie i modernizacji oddano do użytku obiekt w jego obecnym kształcie. Od 1 stycznia 2001 r. Ośrodek Zdrowia pracuje w nowej strukturze Niepublicznego ZOZ "Poli Med" Sp. z o.o. w Porabce, który ma podpisany kontrakt ze Śląską Kasą Chorych. Czynne są poradnie: dziecięca i ogólna, gabinet stomatologiczny, gabinet zabiegowy i laboratorium analityczne. Można także skorzystać dwa razy w tygodniu z usług poradni specjalistycznych : chirurgicznej, laryngologicznej, neurologicznej i okulistycznej. Ponadto znajdują się tutaj: prywatny gabinet stomatologiczny, prywatny gabinet fizykoterapii i gimnastyki korekcyjnej oraz apteka.

Budynek Ośrodka Zdrowia w Czańcu powstał z inicjatywy mieszkańców wsi. "Spółdzielczy Dom Zdrowia" został oddany do użytku w 1965 r., w 1973 r. placówkę przejął ZOZ w Żywcu jako Ośrodek Zdrowia, a następnie w 1991 r. ZOZ w Bielsku - Białej. W 1997 r. Ośrodek Zdrowia został włączony przez Urząd Gminy w Porabce jako część Samodzielnego Gminnego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Porabce. W latach 1999 - 2000 obiekt poddano koniecznej, gruntowej przebudowie i modernizacji, by sprostać wymaganiom stawianym współczesnym placówkom zdrowia. Od 1 stycznia 2001 r. Ośrodek Zdrowia w Czańcu wszedł w skład Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej "Poli Med" Sp. z o.o. w Porabce. W Ośrodku Zdrowia funkcjonują: poradnia ogólna, dziecięca, gabinet zabiegowy i stomatologiczny.

Ośrodek Zdrowia w Kobiernicach oddany został do użytku w 1962 r. Od 1963 do 1991 roku funkcjonowała tu Izba Porodowa. W 1991 r. po kapitalnym remoncie i adaptacji pomieszczeń przeorganizowano funkcje ośrodka. Oprócz tego 1993 r, powstał w Bujakowie "Punkt - Lekarski" - filia Ośrodka Zdrowia w Kobiernicach. Od 1 stycznia 2001 r. Ośrodek Zdrowia w Kobiernicach pracuje w ramach organizacyjnych Niepublicznego ZOZ "Poli Med" Sp. z o.o w Porabce. W Ośrodku Zdrowia znajdują się następujące gabinety: ogólny, pediatryczny, zabiegowy, poradni "K", fizykoterapii i prywatny gabinet stomatologiczny.

Ośrodki kultury.

W okresie przedwojennym centrum kultury we wsi stanowiły szkoły. Tak było jeszcze w kilka lat po wojnie.

Historia Czańca oraz Gminy Porąbka

www.czaniec.pl
Opracowanie: Gmina Porąbka

W 1947 r. rozpoczęto w Porąbce budowę I etapu Domu Ludowego, którą zakończono w 1950 r., kiedy to oddano do użytku salę widowiskową. W 1960 r. zakończono II etap tej inwestycji. Obecnie w tej części obiektu znajdują się biura Urzędu Gminy. Przewodniczącym Komitetu Budowy był p. Franciszek Walusiak. W latach 1957 - 1961 wybudowano Dom Ludowy w Czańcu, przy czym staraniem Społecznego Komitetu (p. Katarzyna Rudzka) wykonano dach oraz położono rynki zewnętrzne i wewnętrzne. Początkiem lat dziewięćdziesiątych dobudowano prawe skrzydło, gdzie funkcjonuje obecnie sklep spożywczy. W Bujakowie budowa Domu Kultury została zakończona w 1959 r., przy ogromnym zaangażowaniu społecznym, zwłaszcza p. Szymona Foltyna. Natomiast Kobiernice zaadoptowały dla celów kultury budynek dworski.

Z chwilą uruchomienia placówek kulturalnych powstały różne zespoły śpiewacze, orkiestry dęte, chóry, teatry itp. Ponadto w latach siedemdziesiątych domy kultury posiadały własne kawiarenki, świetlice i kluby. W zależności od aktywności społeczeństwa i kierownictwa tych obiektów odbywają się różne imprezy kulturalne, są prowadzone różnorodne kursy, nauka gry na instrumentach, są one także miejscem spotkań młodzieży i dorosłych. Odbywają się tu zabawy taneczne, koncerty, bale okolicznościowe, akademie czy imprezy typu Dzień Babci, Matki itp.

Domy kultury są ogniskiem życia kulturalnego 3 sołectw. Natomiast w Bujakowie w 1999 r. wielką salę domu kultury wydzierżawiono Spółce z o.o. "Hutnik" z Ket

W każdym domu kultury obecnie działa świetlica integracyjno - środowiskowa i biblioteka; wyjątek stanowią Kobiernice, gdzie biblioteka mieści się w budynku Wspólnoty Gruntowej Wsi Kobiernice.

Remizy OSP.

Nieszczęściem dla naszych wiosek były pożary. W grudniu 1891 r. Porąbkę nawiedził wielki pożar, który zniszczył znaczną część centrum wsi. Aby zapobiec podobnym tragediom, założono w Porąbce w 1895 r. Ochotniczą Straż Ogniową. Pierwszym jej naczelnikiem był p. Józef Kaczmarczyk. Starą remizę, istniejącą do chwili obecnej, wybudowano w 1925 r. W latach 1968 - 1973 wybudowano nową strażnicę, do której w 1989 r. dobudowano dwa boksy garażowe.

Początki OSP w Kobiernicach przypadają na rok 1889, przy czym była to straż zakładowa, działająca w oparciu o Szkołę Rolniczą w Kobiernicach. W 1902 r. zostało założone Towarzystwo Ochotniczej Straży Pożarnej, które od 1910 r. miało swą siedzibę w wybudowanej na potrzeby straży drewnianej remizie.

Budowę nowej murowanej remizy strażackiej zakończono w 1951 r., a powstała ona na miejscu przedwojennej. Rozbudowa tej remizy miała miejsce w latach 1965 - 1977.

Straż pożarna w Bujakowie swą działalność rozpoczęła w 1909 r., zaś w 1910 r. podjęto się budowy remizy OSP, którą zakończono w 1913 r. Decyzja o budowie nowej obszernej remizy zapadła w 1979 r. Po wielu żmudnych staraniach w 1987 r. uzyskano zezwolenie na rozpoczęcie tej inwestycji. Do prac budowlanych przystąpiono w 1989 r., ale dopiero w 1999 r., czyli w 90. rocznicę, powstania OSP, budowla w surowym stanie, częściowo wytynkowana i zelektryfikowana, została oddana w użytkowanie strażaków.

Budowę remizy OSP w Czańcu rozpoczęto w 1969r. Uroczyste przekazanie remizy nastąpiło w 3 lata później, czyli w 1972 r. W latach 1988 - 1992 remizę rozbudowano : dobudowano jeden garaż, poszerzono salę widowiskową, dobudowano na piętrze kuchnię z zapleczem magazynowym, zaś na parterze dobudowano salę i magazyn dla orkiestry dętej OSP.

Wielka Puszcza to przysiółek Porąbki oddalony o 7 km od centrum, toteż dla bezpieczeństwa jej mieszkańców w 1968 r. została tu założona jednostka OSP. Początkowo strażacy i ich pierwszy komendant (Stanisław Garbacz), nie mieli żadnego lokum. Wybudowali więc prowizoryczny budynek z pustaków, a później przy udziale wszystkich mieszkańców przysiółka i wydatnym wsparciu finansowym gminy rozpoczęto budowę remizy, którą ukończono w 1986 r. Obecnie jednostka OSP w Wielkiej Puszczy dysponuje wysokiej klasy strażackim wozem bojowym z napędem na cztery koła, który jest w stanie dojechać do prawie wszystkich domostw przysiółka.

Stadiony i obiekty sportowe.

W każdej wiosce zaraz po wojnie zaczyna rozwijać się życie sportowe. Powstają ludowe zespoły sportowe, buduje się boiska z prowizorycznymi szatniami. Rozwija się przede wszystkim piłkarstwo. W 1960 r. boisko w Porąbce na Zawodziu zostało zajęte przez kierownictwo budowy zbiornika wodnego, zaistniała więc konieczność przeniesienia boiska nad potok Wielka Puszcza i tu w 1990 r. rozpoczęto budowę pawilonu sportowego.

Historia Czańca oraz Gminy Porąbka

www.czaniec.pl

Opracowanie: Gmina Porąbka

Podobnie Czaniec z powodu zniszczenia boiska sportowego w katastrofalnej powodzi w 1958 r., został zmuszony do szukania innej lokalizacji obiektów sportowych. W 1971 r. rozpoczęto starania w tym kierunku, a w 1972 r. ruszyły prace niwelacyjne. Budowę pawilonu sportowego zakończono w 1989 r. Obecnie jest to obiekt sportowy na miarę XXI w. Sołectwo Kobiernice również może poszczycić się pięknym obiektem sportowym, w obrębie którego znajdują się dwie płyty piłkarskie, kort tenisowy, siłownia oraz kawiarnia klubowa. Sołectwo Bujaków także posiada boisko i obiekt sportowy, który jest częściowo wykorzystany przez sportowców (szatnia i świetlica), a część pomieszczeń jest dzierżawiona prywatnemu przedsiębiorcy.